

Yleistä

Kirjoittajan ei tarvitse huolehtia tekstinsä taittamisesta, vaan se tehdään kustantamossa.

Teksti on kuitenkin viimeisteltävä kustantamon teknisten ohjeiden mukaiseksi. Tässä ohjeessa käsitellään näitä asioita – tämä ohje on siis tarkoitettu ennen muuta käsikirjoituksen loppurivistukseen.

Kustantajan oikolukuresurssit ovat rajalliset, minkä tähden huolella kirjoitettu teksti on kustantajan kannalta hyvä teksti.

On suotavaa käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa, johon saa suomen kielen oikoluvun. Tällaisia ovat esimerkiksi LibreOffice- ja OpenOffice-pakettien tekstinkäsittelyohjelmat, joihin voi helposti asentaa Voikko-oikoluvun (tai ainakin se näppärä veljen/sisarenpoika osaa sen asentaa). Oikolukuohjelma ei kuitenkaan tarkista, onko lauseissa sopiva määrä järkeä ja järjettömyyttä tai logiikkaa, liikaa tai liian vähän sanoja. Se on tutkittava aina itse.

Kun tekstiänsä lukee riittävän kauan, kyllästymiseen asti, silmä sokeutuu ja alkaa nähdä sen, mitä kuvittelee näkevänsä. Yllätys voi olla suuri, kun taitto lävähtää tutkittavaksi; typot ja vireet rienaavat kirjoittajaa – minkäs teet. Lisäkiusana on nippu ajatus- ja asiavirheitä.

Kirjallisen teoksen tekijällä on erityinen vastuu siitä, että hän varjelee ja käyttää hyvin kaunista suomen kieltämme. Nordbooksin ja Atrain Kustannuksen kirjoissa suositaan hyvää yleiskieltä ja asiasuomea. Se tarkoittaa, että kielenhuollon ohjeita noudatetaan ellei ole erityistä syytä luopua niistä. Kaunokirjallisissa teksteissä voi poiketa pilkutussäännöistä, mutta silloin on syytä olla johdonmukainen.

Epävarmassa paikassa älä häpeä kysyä neuvoa. Hyvä apu netissä on Kotimaisten kielten tutkimuskeskus : www.kotus.fi -> kielenhuolto. Toinen hyvä ohje yleiskielen kirjoittamiseen on STT:n tyylikirja: <http://stt.fi/tyylikirja/>

Tarkista:

– Nimien johdonmukaisuus ja oikeellisuus – erityisesti romaanien sivuhenkilöt ja eläimet saattavat kirjoitusprosessin aikana vaihtaa helpostikin nimeä, tietokirjaa tehdessä taas muisti saattaa pettää.

– Lukujen numerointi (jos on) johdonmukaisesti juoksevana.

– Repliikkiviivana käytetään väli-, ei tavuviivaa eikä missään tapauksessa luettelomerkkejä. Väliiviivan (–, "n-dash") saa Libre/OpenOfficen työkalujen asetuksista korvaamaan kaksi peräkkäistä tavuviivaa. Sen saa myös

Atrain&Nord/ Kässäriin tekninen ohje elokuu 2018

näppiksen oikeassa reunassa olevilla numeroilla ALT 0150 tai erikoismerkeistä valitsemella U+2013. Ajatusviivaa (— , "m-dash" ALT 0151 tai U+2013) voi käyttää ajatusviivana. Repliikkiviivan ja repliikin väliin tulee välilyönti. Väliviivaa voi käyttää myös ajatusviivana mutta ajatusviivaa ei saa käyttää väliviivana. Tavuviivaa (-) saa käyttää tavuviivana.

Repliikit voi toki kirjoittaa myös lainausmerkein. Usein se jopa näyttää typografisesti paremmalta.

– Kappaleet kirjoitetaan yhteen pötköön, ei siis lyödä enteriä rivin päättyessä eikä missään tapauksessa kirjoitella sananpuolikkaiden päihin tavuviivoja. Sama ohje pätee repliikkeihin. Yksinkertainen testi sille, onko käsikirjoitus hyvin muotoiltu, on esikatsella se www-selaimessa. Kappaleiden ja repliikkien välillä pitäisi näkyä tyhjät rivit ja repliikkiviivat oikein, eivät palleroina.

– Tekstin korostukset *kursivoidaan*.

– Luvunsisäiset ajan, paikan tai näkökulman siirrokset ("tyhjä rivi" käsikirjoituksessa) merkitään kautta käsikirjoituksen samanlaisella merkinnällä, joka voi olla esim. kolme tähteä (***) tai yksi tähti (*) tai joku muu symboli, kunhan merkintä on johdonmukainen. Taitossa nämä korvataan joko tyhjällä rivillä tai asteriskeilla.

– Vieraskieliset sanat kirjoitetaan kaunokirjalliseen tekstiin latinalaisin aakkosin, ei esim. kyrillisillä, heprealaisilla tai arabialaisilla kirjaimilla. Eri kielten litteroinnista on olemassa ohjeet, jotka on syytä selvittää, mikäli tarvetta on.

– Paikannimien oikeinkirjoitus on joskus vaikeaa. Haaparannalla mutta Keminmaassa ja toisaalta Ylitorniolla.

– Vieraskieliset ja lainasanat tahtovat myös joskus mennä tahtomattaan väärin. Poro on *rangifer* ja kitara *Stratocaster*. (Ei rancifer ja Stratogaster.) Kumpi on oikein: sargofagi, sarkofagi?

– Murreilmaisujen kohdalla täytyy olla erityistarkka; joko ne kirjoitetaan kautta linjan just oikein (se hoon paikka peräpohjalaismurteissa!) tai sitten sieltä täältä tyylytellen. Valinnan on syytä olla johdonmukainen. Sama puhuja ei samanlaisessa tilanteessa lakkaa käyttämästä murreilmaisuja, jos niitä käyttää, mutta voi puhua esim. koiralle eri tavoin virastossa ja kotonanansa. (Tästä pääsemme siihen, että puhetapa on viesti siinä missä sanojen pää- tai sivumerkityskin.)

–Tietokirjoittamisesta on omat ohjeensa. Yleismalli humanisteille on *Manuale Historiae* (sen loppuosa) jonka saa pdf-tiedostona Oulun yliopiston sivuilta tai meiltä.

Tarkista vielä kerran:

- Kampaa läpi lukujen loput. Ettei vaan tullut kirjoitettua pari kappaletta ihan siltä varalta, jos lukija ei ymmärrä?
- Tutki, ettei tekstiisi ole jäänyt rakennustelineitä. Esimerkiksi ensin kerrot, mitä puhuja aikoo sanoa ja sen jälkeen kirjoitat saman ulos repliikinä... Tai kirjoittamasi vuoropuhelun jälkeen (ja joskus jopa sitä ennen) kerrot vielä, mitä toinen osapuoli tuntee; sen olisi pitänyt käydä ilmi repliikeistä. Tai selität lukijalle, mistä on kyse. (Sinun tekstisi tuskin on ensimmäinen, jonka lukija ottaa käteensä – opettele kunnioittamaan lukijan ymmärryskykyä.)
- Entä lähtekö tekstisi liian hitaasti liikkeelle? Loppuuko töksähtäen? Polkeeko se välillä tyhjää?
- Puhutko puista, kun pitäisi puhua metsästä ja päinvastoin? Kirjoitteletko turhia täytesanoja, kun et ole asiasta aivan varma?
- Kaikki ei ole fiktiossakaan mahdollista. Vain huonossa scifissä lasersäteiden laukaukset kaikuvat avaruudessa, ja on merkki huonosta taustatyöstä, jos kävelykatua ajetaan autolla muuten vaan.
- Kirjoitettu kieli poikkeaa puhekielestä. Kummallakin on omat norminsa, ja niiden hallinta on tärkeää, jos aikoo olla ryhmässänään uskottava. Myös eri ammatti- ja harrasteryhmillä on oma tapansa käyttää kieltä, oma sanasto ja puhetapa. Niinpä kirjoittajan tuleekin perin pohjin tutustua sekä aiheeseensä että siihen, kuinka sen piirissä puhutaan ja kirjoitetaan.
- Juuri mikään ei ole kiusallisempaa lukea kuin kulahtaneet ilmaisut tai vertaukset.

Mitä saa sanoa ja ei saa sanoa/kuvata

Sananvapaus on kaiken perusta, mutta toista henkilöä ei ole (elävää eikä varsinkaan kuollutta) syytä loukata tai asettaa tätä edes vihjaamalla kiusanalaiseen tilanteeseen. Julkisuuteen hakeutuneiden henkilöiden oletetaan olevan mattimeikäläisiä paksunahkaisempia. Yhteiskunnalliset epäkohdat ovat usein sellaisia, että niiden syynä on jonkun tai joidenkin toiminta (tai toimimattomuus); näistä kirjoittaessa ei ole syytä arastella. Julkisella paikalla kuvaaminen on lähtökohtaisesti aina sallittua, mutta esimerkiksi tavallisen humalaisen örvellystä ei pitäisi julkaista. Kotirauha on rikkomaton. Julkisella paikalla olevien taideteosten kuvien (joissa siis nimenomaan esitetään ko. teosta) julkaiseminen saattaa rikkoa tekijänoikeutta.

Plagionti

Toisen tekemän teoksen luvaton kopionti on varastamista, tehtiinpä se hyötymistarkoituksessa taikka ei. Plagionti rinnastetaan törkeään sopimusrikomukseen ja johtaa kustannussopimuksen purkamiseen.

YLEINEN JUTTU 1.

Yleensä tekijä kirjoittaa hiukan huonompaa kieltä, kuin mitä on tottunut lukemaan. Lue siis paljon ja hyvää kirjallisuutta – ajatuksen kanssa; analysoi lukemaasi teemojen ja tekniikan kannalta. Mikä toimii, mikä ei? Ota romaani, lue se puhki, merkkää heikot kohdat, korosta hyvät ja upeat. Mieti miksi? Analysoi myös omia tekstejäsi. sillä kirjoittamisen taito ei ole sisäsyntyinen, vaan opitaan särkevin silmin ja puutuvien takapuolin.

YLEINEN JUTTU 2.

Teksteistä 99,9 % on aikaansa sidottuja, ja nykyään tämä aika on kovin lyhyt. Karu totuus on, että romaani elää kaupassa syksystä joulukuun. Sen takia – jos aiot pysyä kirjoittajana – opettele itsellesi sopiva, tehokas kirjoittamistapa.